

Tomasz Bolek

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

OCENA ODDZIAŁYWANIA NA DZIEDZICTWO PRZEMYSŁOWE* W PROCESIE INWESTYCYJNYM – ZARYS PROCEDURY

Wprowadzenie

Zdegradowane tereny poprzemysłowe są źródłem wielu problemów, m.in. natury ekologicznej, społecznej i ekonomicznej. Tym bardziej zatem cieszy zwiększone zainteresowanie nieruchomościami poindustrialnymi przez organy administracji publicznej i prywatnych przedsiębiorców, którzy chcą dawnym zakładom przemysłowym przywrócić życie. Zwiększona aktywność w tym obszarze jest tym bardziej pożądana, że wiele z tych obiektów posiada cenne wartości historyczne, które bezsprzecznie należy chronić. Niestety, nieudolnie przeprowadzone inwestycje sprawiły, że wiele poprzemysłowych elementów o charakterze zabytkowym zostało bezpowrotnie utraconych. Opisywana w artykule ocena oddziaływania na dziedzictwo (*Heritage Impact Assessment*), umożliwia wkomponowanie w procesy inwestycyjne procedury, która nie tylko pozwala na skuteczniejszą ochronę postindustrialnych wartości historycznych, ale również służy inwestorom, jako wsparcie w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych.

1. Ochrona dziedzictwa przemysłowego

Definicji dziedzictwa przemysłowego istnieje wiele, lecz nie funkcjonuje ani w literaturze, ani w środowisku naukowym czy konserwatorskim jedna precyzyjna i jednoznaczna. Za najbardziej trafną autor uważa następującą: „[...] dzie-

* Pojęcie „ocena oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe” może budzić wątpliwości związane z niedopowiedzeniem: o jakich oddziałyvaniach będą prowadzone rozważania? Autor rozważał wprowadzenie pojęcia „ocena oddziaływania inwestycji na dziedzictwo przemysłowe”, jednak celowo tego zaniechał, kierując się tłumaczeniem i definicją polskiego ustawodawcy w Ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, gdzie pojawia się bardzo zbliżone znaczeniowo określenie „ocena oddziaływania na środowisko”.

dziectwo przemysłowe to część dziedzictwa kulturowego, składające się z pozostałości kultury przemysłowej, posiadające wartości historyczne, technologiczne, społeczne, architektoniczne, urbanistyczne i naukowe. Na te pozostałości składają się przede wszystkim obiekty poprodukcyjne, ale także (w przypadku większych kompleksów poprzemysłowych) obiekty i tereny pełniące funkcje towarzyszące dla przemysłu, w tym również społeczne¹. Jako materialne przejawy dziedzictwa traktuje się zabytki nieruchome – „[...] obiekty techniki zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe”², w tym obiekty inżynierii lądowej i wodnej³ oraz ruchomości⁴, „[...] a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego”⁵. Dziedzictwo przemysłowe jest głównie zmaterializowanym obrazem kultury przemysłowej, jednak w jego obrębie wyróżnia się również elementy o wymiarze niematerialnym⁶ – procesy i technologie produkcji, rzemiosło, tworzenie rękodzieł oraz tradycje (literatura, zwyczaje, sztuka) mające bezpośredni związek z przemysłem⁷.

O zakwalifikowaniu obiektu poprzemysłowego do rangi zabytku nie decyduje upływ czasu, a inne czynniki, jak np. rzadkość, rodzaj wykorzystywanej technologii. Tendencje światowe pokazują ponadto, że władze państwowe ciągle rozszerzają definicję dziedzictwa, skutkiem czego wzrasta liczba obiektów chronionych⁸.

Konstytucja RP gwarantuje ochronę dziedzictwa narodowego⁹, zatem każde działanie ingerujące w nieruchomości o industrialnym rodowodzie powinno zostać poddane kontroli i opinii właściwych organów publicznych. Niestety

¹ M. Kronenberg: Turystyka dziedzictwa przemysłowego – próba sprecyzowania terminologii. Materiały konferencyjne – Dziedzictwo przemysłowe jako strategia rozwoju innowacyjnej gospodarki, IV Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Praktyczna Zabrze, 6-7 września 2007.

² Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.), art. 6.

³ Obiekty inżynierii wodnej i lądowej „są to wszystkie obiekty budowlane nie klasyfikowane jako budynki, tj. drogi kołowe, drogi kolejowe, mosty, autostrady itp.” za: P. Wancke: Nieruchomości: leksykon pojęć i definicji. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007, s. 197.

⁴ W dalszej części pracy określenie „obiekt” obejmuje wymienione w tym miejscu nieruchomości, obiekty inżynierii lądowej i wodnej oraz ruchomości

⁵ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków..., op. cit., art. 6.

⁶ Por. M. Kronenberg: Op. cit, s. 31-41.

⁷ Por. G. Jie: The Protection and Renewal of Industrial Heritage from a Landscape Architect's Perspective. European Spatial Planning and Regional Development Blekinge Institute of Technology, Sweden 2009 i A. Hems, M.R. Blockley: Heritage Interpretation. Routledge, Abingdon 2006, s. 112.

⁸ I. Rizzo: Economic Evaluation of the Performance of Cultural Heritage Conservation Policies: Some Methodological and Empirical Issues. W: Measuring Heritage. Conservation Performance. Ed. by S. Zanchett, K. Simila. 6th International Seminar on Urban Conservation. Measuring Heritage Conservation, Performance. Olinda (Brazil) and Rome (Italy) 2012, s. 109-118.

⁹ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997r., art. 5: „Rzeczpospolita Polska strzeże [...] dziedzictwa narodowego...”.

w Polsce ochrona zabytków, w tym także przemysłowych, nie jest skuteczna, substancja historyczna jest często niszczone, np. w wyniku działań inwestorów. Przyczyn degradacji zabytków postindustrialnych w wyniku źle przeprowadzonych inwestycji można upatrywać w:

- braku wystarczającej wiedzy na temat wartości historycznych wśród inwestorów/właścicieli nieruchomości,
- nieobjęciu ochroną prawną wszystkich wartościowych obiektów,
- słabości służb konserwatorskich.

Identyfikacja zabytków wśród obiektów poprzemysłowych jest niezwykle trudna, ponieważ o „historyczności” obiektów postindustrialnych decydują inne kryteria aniżeli w przypadku „tradycyjnych” zabytków, jak dworki, wille, zamki. Dla budownictwa przemysłowego czas płynie szybciej, nieruchomości podlegają szybszemu procesowi zużycia w ujęciu technicznym i funkcjonalnym, postęp w zakresie rozwiązań budowlano-konstrukcyjnych przebiega również w szybszym tempie¹⁰. W tej grupie zabytków nie ma żadnych kategorii wieku, które by decydowały o zakwalifikowaniu danego obiektu jako elementu dziedzictwa¹¹. Nie wszystkie zabytki przemysłowe zostały rozpoznane, przez co często należy liczyć na wiedzę i uczciwość inwestorów lub sygnały płynące od entuzjastów i hobbystów związanych z ochroną dziedzictwa przemysłowego.

Znaczenie zabytków przemysłowych zmienia się z czasem. Natomiast zmieniające się uwarunkowania, szybko następująca ewolucja technologiczna, niszczenie zabytków, coraz częstsza adaptacja, odejście od tradycyjnych form gospodarki, to wszystko sprawia, że na terenach poprzemysłowych powinno się dokonać rewaluacji wartości historycznych. Tereny niegdyś bardzo popularne, o nikłym znaczeniu, mogą się dzisiaj okazywać niezwykle cenne i rzadkie.

Podejmując się inwestycji na terenie poprzemysłowym inwestorzy nie zawsze są świadomi, że dana nieruchomość może posiadać wartości historyczne. Zwykle fakt zabytkowości obiektu jest postrzegany jako poważna przeszkoda ograniczająca swobodę działalności, zatem często celowo unika się wnikliwych badań, by uniknąć konfrontacji z konserwatorem zabytków. Ingerencja w strukturę nieruchomości (np. poprzez modernizację, adaptację), która nie została poprzedzona rozpoznaniem wartości historycznych, może doprowadzić do ich bezpowrotnej utraty.

Pojawiają się również sytuacje, w których inwestor, świadomy wartości historycznych i kierując się dobrą wolą, dokonuje zmian w substancji zabytku, które nie są zgodne z interesem publicznym. W wyniku braku specjalistycznego nadzoru i konsultacji z konserwatorem zabytków wartości historyczne nie są

¹⁰ S. Karczmarczyk, Z. Rawicki: Zabytki post-przemysłowe. Współczesne uwarunkowania ich ochrony. „Czasopismo Techniczne. Budownictwo” 2009, z. 9, s. 176.

¹¹ Por. Heritage Management Manual. The Australian National University. Dokumentacja wewnętrzna Australijskiego Uniwersytetu Narodowego, www.heritage.anu.edu.au.

właściwie eksponowane lub ich ekspozycja jest wypaczona, nie oddając poprawnie zabytkowego charakteru budynku i tracąc „ducha czasu”.

Sytuację nieruchomości charakteryzujących się wysokimi wartościami historycznymi komplikuje słabość służb konserwatorskich¹² posiadających niewystarczająco liczną kadrę, a instrumenty prawne, którymi dysponują, w konsekwencji nie są zbyt skuteczne¹³. Ponadto zabytki o charakterze przemysłowym nie są uważane za tak cenne, jak te „tradycyjne”, więc nie zyskują, zdaniem autora niesłusznie, zbyt dużej uwagi w środowiskach konserwatorskich.

2. *Impact Assessment* w obszarze dziedzictwa przemysłowego

Jednym ze sposobów na ograniczanie niepożądanych efektów inwestycji jest wykorzystanie w procesach decyzyjnych instrumentu *Impact Assessment* (badanie wpływu¹⁴). Jest on wykorzystywany jako narzędzie wspomagające podejmowanie decyzji, dostarczające informacji o wpływie proponowanych działań na społeczeństwo i jego materialne otoczenie w obszarach środowiskowych, politycznych, kulturalnych, społecznych i ekonomicznych. *Impact Assessment* to proces identyfikacji przyszłych konsekwencji obecnych działań¹⁵. Opisywane narzędzie stosuje się z powodzeniem m.in. w przypadkach przedsięwzięć inwestycyjnych mogących znacząco oddziaływać na środowisko naturalne (*Environmental Impact Assessment*) oraz w trakcie procesu prawodawczego Unii Europejskiej, gdzie zgodnie z unijnymi zasadami Komisja Europejska musi przedstawić ocenę wpływu (*Legal Impact Assessment*) proponowanych w aktach prawnych rozwiązań¹⁶.

Procedurę oceny wpływu zaadaptowano na potrzeby konserwacji zabytków i inwestycji w obszarze nieruchomości historycznych. *Heritage Impact As-*

¹² Szerzej na temat słabości służb konserwatorskich: Raport na temat funkcjonowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989. Raport opracowany na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jako jeden z Raportów o Stanie Kultury pod redakcją Jacka Purchli. Kraków 2008.

¹³ Na przykład: zbyt niskie kary pieniężne nie powstrzymują niektórych inwestorów przed zrównaniem zabytku z ziemią.

¹⁴ Wyrażenie „impact” – oddziaływanie, wpływ, w tym kontekście może być zasadniczo rozumiane jako zmiana pomiędzy stanem uzyskanym w wyniku działania (inwestycji) a stanem w sytuacji niepodjęcia żadnych działań, tzw. wariant „0”. Oddziaływanie może mieć charakter korzystny lub niekorzystny (szkodliwy, negatywny). A.M. Ferguson: *Guide to Heritage Resource Impact Assessment in New Brunswick*. New Brunswick Manuscripts in Archaeology 35. Archaeological Services, New Brunswick 2004.

¹⁵ M. Partidário: *Impact Assessment*. International Association for Impact Assessment. www.iaia.org/publications (21.09.2012).

¹⁶ www.knf.gov.pl/o_nas/wspolpraca_miedzynarodowa/unia/regulacje_i_dokumenty_powiazane/ocena_wplywu.html (21.09.2012).

essment (HIA – Ocena oddziaływania na dziedzictwo¹⁷) może być rozumiana jako procedura, zintegrowana z procesem inwestycyjnym, służąca identyfikacji prawdopodobnych konsekwencji podjęcia określonych działań¹⁸ na materialne przejawy dziedzictwa kulturowego, w tym na obiekty, budowle oraz pozostałości mające wartość lub znaczenie archeologiczne, architektoniczne, historyczne, religijne, duchowe, kulturowe czy estetyczne¹⁹. Jednocześnie należy podkreślić, że HIA nie służy do identyfikacji wartości historycznych obiektów, ale do obrazowania efektów i następstw planowanych przedsięwzięć.

HIA umożliwia minimalizowanie środowiskowych, społecznych i ekonomicznych kosztów planowanych działań oraz usuwanie, ograniczanie i łagodzenie negatywnych skutków planowanych inwestycji. Pozwala porównywać różne warianty zagospodarowania, adaptacji historycznych obiektów, przyczyniając się do wyboru najbardziej zrównoważonego i najmniej szkodliwego wariantu, a w konsekwencji do ustalenia optymalnego sposobu użytkowania (zagospodarowania) nieruchomości²⁰.

Uzyskane w HIA informacje są przekazywane decydentom, inwestorom, projektantom, władzom lokalnym, służbom konserwatorskim oraz społeczeństwu w formie i czasie umożliwiającym podjęcie właściwych decyzji²¹. Poprzez HIA powiększa się liczba odbiorców oraz zasób i dostępność informacji dotyczących inwestycji, tym samym poprawiając szansę na sukces inwestycji.

Biorąc pod uwagę trudności z ochroną dziedzictwa przemysłowego, które zostały opisane we wcześniejszej części artykułu, wydaje się zasadnym adaptacja narzędzia HIA do oceny oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe. Procedura obrazująca zmiany i konsekwencje ingerencji w zabytkową tkankę nieruchomości umożliwia nie tylko skuteczniejszą jej ochronę, ale również przyczynia się do efektywniejszego zarządzania procesem inwestycyjnym w poprzemysłowe nieruchomości zabytkowe.

Inwestorzy przeobrażający obiekty poprzemysłowe bardzo często nie są świadomi konsekwencji ingerencji w wartości historyczne, w typowych procesach decyzyjnych brakuje prostych i standardowych procedur, które umożliwiają:

¹⁷ W zależności od tłumaczenia angielskiego pojęcia „heritage” można również spotkać się z rozwinięciem: ocena oddziaływania na wartości historyczne.

¹⁸ Por. L. Korona: Przygotowanie inwestycji budowlanej do realizacji w świetle nowych wymagań ochrony środowiska. „Czasopismo Techniczne. Budownictwo” 2010, z. 2, s. 195

¹⁹ Konwencja o różnorodności biologicznej. Aneks. Dobrowolne wytyczne AKWÉ:KON dla przeprowadzenia ocen oddziaływania na kulturę, środowisko i społeczeństwo dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w miejscach świętych oraz na ziemiach i wodach tradycyjnie zajmowanych lub użytkowanych przez społeczności tubylcze i lokalne albo mogących na nie oddziaływać. Rio de Janeiro, 1992.

²⁰ Por. Podręcznik do konwencji karpackiej. Publikacja przygotowana przez Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią, Szentendre, Węgry oraz Akademię Europejską, Bolzano, Włochy. Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią, Warszawa 2007, s. 114.

²¹ L. Korona: Op. cit., s. 195.

- inwestorom – zarządzanie inwestycjami na terenach przemysłowych z właściwym poszanowaniem dziedzictwa przemysłowego,
- projektantom – wyznaczenie zakresu ingerencji w substancję zabytku,
- służbom konserwatorskim i władzom lokalnym – monitoring i bardziej realny wpływ na przebieg inwestycji,
- społeczeństwu – współuczestniczenie w procesie decyzyjnym,
- mediom – szerszy dostęp do informacji.

Zdaniem autora w Polsce brakuje metodyki oceny oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe i poniższy artykuł jest próbą uzupełnienia tej luki.

3. Zastosowanie oceny oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe

Należy podkreślić, że nieruchomość nie musi być uznawana za zabytkową lub stanowić elementu dziedzictwa, by stać się przedmiotem oceny oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe. Każdy obiekt, który posiada wartości historyczne lub co do którego pojawiają się jedynie przypuszczenia, że charakteryzuje się „historycznym potencjałem”, może zostać poddany właściwym badaniom²². W uzasadnionych sytuacjach badanie HIA jest wymagane również w przypadku, gdy inwestycja nie jest zlokalizowana na terenie historycznym, a jedynie z nim sąsiaduje²³. Wszelkie działania, które mogą oddziaływać na dziedzictwo przemysłowe, niekoniecznie zlokalizowane na przemysłowym terenie, powinny być identyfikowane i nadzorowane przez odpowiednie służby.

Ocena oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe ma zastosowanie w sytuacjach:

1. Zmiany zagospodarowania terenu przemysłowego lub pojedynczego obiektu.
2. Wzniesienia nowego obiektu na terenie przemysłowym.
3. Każdorazowej ingerencji w substancję zabytku, w szczególności:
 - wyburzenia, przebudowy, remontu budynku lub budowli,
 - zmiany lokalizacji maszyn i urządzeń będących integralną częścią nieruchomości (np. maszyna parowa, linia produkcyjna, piec hutniczy).
4. Poszukiwania optymalnego sposobu zagospodarowania terenu lub użytkowania nieruchomości²⁴.

²² J. Leonard: Guidelines for Preparing Heritage Impact Assessment. City of Brampton, Brampton 2008, s. 1.

²³ Statement of Heritage Impact. Guide for Preparing a Statement of Heritage Impact. Annexure 2. Woollahra Municipal Council, Woollahra 2004, s. 2.

²⁴ Por. *ibid.*, s. 2.

Celem postępowania w ramach HIA jest²⁵:

1. Zapewnienie niezbędnych informacji zarówno organom administracji, społeczeństwu i osobom podejmującym decyzje.
2. Prezentacja i ocena rozwiązań wariantowych – szukanie optymalnego sposobu użytkowania nieruchomości.
3. Opisanie i wdrożenie sposobów łagodzenia negatywnych efektów zmian.
4. Szeroki udział społeczeństwa.

Ocena HIA (jak również poziom jej szczegółowości) wymagana przez władze lokalne lub służby konserwatorskie służy do nadzoru nad proponowanymi przez inwestora działaniami. HIA dostarcza wiedzy umożliwiającej podejmowanie decyzji dotyczących projektowanych prac: zgoda, odrzucenie lub modyfikacja wniosku²⁶ związanego na przykład z wydawaniem zezwoleń²⁷.

Poziom szczegółowości i wnikliwości badań HIA jest ustalany indywidualnie, w zależności od skali inwestycji i rangi zabytku. HIA powinna być przeprowadzona przed rozpoczęciem jakichkolwiek prac budowlanych i poprzedzać wszelkie starania inwestora o pozwolenia i zgody udzielane przez władze lokalne i służby konserwatorskie. Brak HIA może oznaczać dla społeczeństwa, w skrajnych sytuacjach, utratę zabytku, a dla inwestora skutkować zwiększonymi kosztami inwestycji, których źródeł można upatrywać m.in. w nałożonych karach, nietrafionych kierunkach zagospodarowania, niezaspokojeniu oczekiwań opinii publicznej.

Procedurę HIA umiejscawia się na różnych etapach procesu inwestycyjnego, przez co poziom jej szczegółowości jest uzależniony od dokładności danych możliwych do uzyskania w danym momencie – HIA przeprowadzana w sytuacji wyboru kierunku zagospodarowania nieruchomości będzie się znacznie różnić od HIA wykonywanej w sytuacji poprzedzającej uzyskanie zezwolenia na budowę, gdy jest już znany projekt architektoniczny i zakres prac budowlanych.

4. Procedura oceny oddziaływania na dziedzictwo

Procedura oceny oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe kształtuje się następująco:

1. Kwalifikacja obiektu do HIA.
2. Ustalenie zakresu badania.
3. Podstawowe założenia inwestycji.

²⁵ Por. L. Korona: Op. cit., s. 195.

²⁶ Heritage Resources in the Land Use Planning Process. Cultural Heritage and Archaeology Policies of the Ontario Provincial Policy Statement, 2005, s. 18.

²⁷ Por. A Guide to Heritage Impact Assessments. Bassetlaw, District Council North Nottinghamshire, www.bassetlaw.gov.uk.

4. Identyfikacja wartości historycznych – badania podstawowe.
5. Prognoza oddziaływań.
6. Określenie środków łagodzących.
7. Raport wstępny.
8. Konsultacje i recenzje.
9. Korekta działań.
10. Raport końcowy dla decydentów.
11. Upowszechnienie wyników.

Podstawowym założeniem przedstawionej procedury jest znalezienie odpowiedzi na następujące pytania:

- jak proponowane zamierzenia inwestycyjne wpłyną na dziedzictwo przemysłowe?
- w jaki sposób załagodzić, uniknąć lub zrekompensować negatywne efekty planowanych zmian²⁸?

W dalszej części artykułu zostaną scharakteryzowane zaprezentowane etapy procedury oceny oddziaływania na dziedzictwo.

4.1. Kwalifikacja obiektu i ustalenie zakresu HIA

Pierwszy etap oceny HIA to rozpoznanie zasadności jej przeprowadzenia i w przypadku decyzji pozytywnej, ustalenie ogólnego zakresu oraz poziomu jej szczegółowości. Pierwszym kryterium kwalifikacyjnym jest sama nieruchomości – status lub sąsiedztwo zabytku poprzemysłowego, posiadane wartości historyczne itd. Drugą przesłanką są planowane działania na nieruchomości. Jeżeli istnieją uzasadnione podejrzenia dotyczące ich wpływu na dziedzictwo, należy ocenę proponowanych zmian wykonać. Skala i zakres HIA są uzależnione m.in. od cech fizycznych nieruchomości, jej wartości historycznej oraz wymagań podmiotów publicznych.

Projekt inwestycyjny, a właściwie nieruchomości (na której jest on realizowany) kwalifikuje się do przeprowadzenia oceny oddziaływania na dziedzictwo, jeżeli w każdej grupie pytań (Nieruchomości i Działania na nieruchomości) zawartych w tabeli 1, chociaż na jedno pytanie została udzielona pozytywna odpowiedź.

Tabela 1

Pytania kwalifikujące przedsięwzięcie inwestycyjne do HIA

Tak	Nie	Nieruchomość, na której jest przeprowadzana inwestycja
1	2	3
		Czy nieruchomość jest wpisana do rejestru zabytków?
		Czy nieruchomość jest wpisana do: <ol style="list-style-type: none"> a) krajowej, b) wojewódzkiej lub c) gminnej ewidencji zabytków?

²⁸ Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties. ICOMOS, UNESCO World Heritage, 2010, s. 4.

cd. tabeli 1

1	2	3
		Czy nieruchomość została wybudowana przed 1945 rokiem?
		Czy na terenie nieruchomości znajdują się urządzenia, maszyny zbudowane przed 1945 rokiem?
		Czy istnieją uzasadnione podejrzenia, co do zabytkowego charakteru nieruchomości?
		Czy w sąsiedztwie nieruchomości znajdują się inne obiekty zabytkowe?
		Czy obiekt przedstawiał lub przedstawia duże znaczenie dla lokalnej lub krajowej gospodarki?
Tak	Nie	Działania na nieruchomości
		Czy zmienia się kierunek zagospodarowania terenu przemysłowego?
		Czy zmienia się funkcja całej nieruchomości lub jednego z budynków/obiektów?
		Czy planowane działania ingerują w tkankę nieruchomości, poprzez: a) wyburzenie, b) przebudowę, c) remont lub d) modernizację jakiegokolwiek obiektu na terenie nieruchomości?
		Czy ulegnie zmianie lokalizacja maszyn i urządzeń będących integralną częścią nieruchomości?

Jeżeli na podstawie powyższych pytań obiekt został zakwalifikowany do procedury HIA, to należy zdefiniować podstawowe założenia inwestycji, które umożliwią rozpoznanie czynności oddziałujących na dziedzictwo przemysłowe.

4.2. Podstawowe założenia inwestycji

Zebranie informacji dotyczących samej inwestycji ma na celu rozpoznanie tych działań, które mogą wpływać na wartości historyczne obiektu. W ramach charakterystyki przedsięwzięcia znajduje się nie tylko szczegółowa specyfikacja planowanych prac, w ujęciu tekstowym i graficznym²⁹, ale również cele oraz uzasadnienie jego przeprowadzenia. Opis inwestycji zawiera wyjaśnienie, w jaki sposób planowane działania odnoszą się do polityki władz lokalnych i zaleceń służb konserwatorskich. Przykładowy zbiór niezbędnych informacji służących do poprawnego i rzetelnego przeprowadzenia opisywanej fazy HIA zawiera poniższa tabela.

Tabela 2

Informacje służące do opisanie inwestycji w ramach jednej z faz HIA

Rodzaj informacji	Uwagi
1	2
dane inwestora	charakterystyka inwestora, dewelopera, podmiotu odpowiedzialnego za przeprowadzenie inwestycji
adres, lokalizacja nieruchomości	

²⁹ Plany i projekty powinny być na tyle szczegółowe, na ile jest to możliwe na danym etapie procesu inwestycyjnego.

cd. tabeli 2

1	2
stan prawny nieruchomości	na przykład właściciele, ograniczenia w użytkowaniu nieruchomości, obciążenia, plan zagospodarowania przestrzennego
cel inwestycji	krótkie wyjaśnienie przyczyn i zamierzeń przeprowadzanej inwestycji
zakres i rodzaj prac	możliwie szczegółowa prezentacja planowanych działań na nieruchomości
plany, projekty, wizualizacje	ujęcie graficzne proponowanych zmian
zalecenia konserwatora	wskazówki, nakazy itp. wynikające z ochrony prawnej nieruchomości
odniesienie do lokalnej polityki	krótkie wyjaśnienie, jak planowana inwestycja wpisuje się w politykę przestrzenną i gospodarczą miasta oraz oczekiwania mieszkańców
harmonogram inwestycji	

4.3. Identyfikacja wartości historycznych – badania podstawowe

Identyfikacja wartości historycznych stanowi punkt wyjścia do dalszych badań, które określają kierunek i siłę oddziaływania inwestycji na te właśnie rozpoznawane wartości. Jest to etap niezbędny, który wyznacza kierunek dalszych prac, określane często również jako badanie podstawowe (*baseline studies*). W ramach tej fazy przeprowadza się czynności zmierzające do uzyskania i uzasadnienia odpowiedzi na pytanie, czy dany obiekt stanowi dobro, którego zachowanie leży w interesie społecznym³⁰? Jednocześnie poddaje się analizie te elementy, które zdeterminowały zabytkowość nieruchomości, jak np. elewacja, konstrukcja dachu czy urządzenia i maszyny.

Wspomniane badanie jest często elementem analizy stanu nieruchomości (np. w ramach due diligence), która jest dokonywana przed zakupem nieruchomości lub na samym początku procesu inwestycyjnego, długo przed rozpoczęciem procedury oceny oddziaływania na dziedzictwo. Jeżeli identyfikacja wartości historycznych nie została przeprowadzona odpowiednio wcześniej, wówczas stanowi ona nieodzowny element HIA.

Rozpoznając wartość dziedzictwa przemysłowego można posługiwać się wskazówkami Międzynarodowego Komitetu Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego³¹, który w jednym w swych dokumentów opisując wartość dziedzictwa, posługuje się następującymi stwierdzeniami:

³⁰ Por. definicja zabytku w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: za zabytek uważa się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 5).

³¹ The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage – organizacja założona w 1973 r. w Wielkiej Brytanii, zajmująca się szeroko rozumianą archeologią przemysłową

1. Dziedzictwo przemysłowe jest świadectwem (dowodem) działalności, które miały i nadal mają głębokie historyczne konsekwencje. Ochrona dziedzictwa jest podyktowana raczej uniwersalnością i powszechnością wartości, aniżeli wyjątkowością poszczególnych obiektów i miejsc.
2. Dziedzictwo przemysłowe posiada wartość społeczną, gdyż obrazuje warunki życia zwyczajnych kobiet i mężczyzn, stanowiąc ważne źródło poczucia ich tożsamości. Jego wartości naukowe i techniczne są istotną częścią historii produkcji, inżynierii i budownictwa, może ona posiadać wartości estetyczne stanowiące o jakości właściwej sobie architektury, wzornictwa i projektowania.
3. Wartości dziedzictwa odnoszą się, a wręcz tkwią w substancji (materiałach), częściach składowych, maszynach, urządzeniach, w umiejscowieniu (lokalizacji), krajobrazie przemysłowym, w pisanej dokumentacji oraz również w niematerialnych nośnikach, jak wspomnienia ludzi oraz zwyczaje.
4. Rzadkość, rozumiana w kategoriach przetrwania (do naszych czasów) wyjątkowych i niepowtarzalnych technologii, rodzajów budownictwa czy krajobrazu przemysłowego, stanowi szczególną wartość i powinna być przedmiotem ponadprzeciętnej troski i badań. Nadzwyczaj wysoką wartość stanowią obiekty pionierskie, innowacyjne oraz będące świadectwami wieków wczesnych³².

O ile same wartości są stosunkowo dobrze zidentyfikowane, to posługiwanie się nimi w praktyce jest trudne. Zachodzą one na siebie, poszczególne wartości się łączą, stanowią niejako rozmyty zbiór danych i informacji. Chcąc dokonać poprawnej identyfikacji wartości, a tym bardziej jej obiektywnej waloryzacji, jest wymagana interdyscyplinarna znajomość tego zagadnienia oraz często wielodyscyplinarna współpraca ekspertów³³.

Pomimo obiektywnych trudności związanych z wyceną wartości historycznych należy dokonać ich uszeregowania. Sposób uszeregowania wartości wraz z opisem zawiera tabela 3.

Tabela 3

Kryteria ustalania wartości historycznych nieruchomości lub ich elementów

Wartość obiektu	Charakterystyka
1	2
średnia	<ul style="list-style-type: none"> – obiekty rozumiane jako uniwersalne dobro, ważne dla całej ludzkości, jak te wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO*, – inne obiekty o międzynarodowym znaczeniu i sławie

(*industrial archeology*) oraz promocją, ochroną, konserwacją i badaniem dziedzictwa przemysłowego. Jest także często wykorzystywana jako organ doradczy dla ICOMOS (International Council on Monuments and Sites – Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków)

³² The Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage. July 2003. <http://international.icomos.org/18thapril/2006/nizhny-tagil-charter-e.pdf> (październik 2012).

³³ W. Affelt: Dziedzictwo techniki w rozwoju zrównoważonym. W: Kultura a zrównoważony rozwój. Środowisko, ład przestrzenny, dziedzictwo. Red. J. Ryszard, K. Kazimierz. Polski Komitet do Spraw UNESCO, Warszawa 2009, s. 218.

cd. tabeli 3

1	2
wysoka	<ul style="list-style-type: none"> – obiekty wpisane do krajowych rejestrów zabytków, odznaczające się wartościami istotnymi dla całej narodowej społeczności, – inne obiekty o wyjątkowej i bezsprzecznej wartości o charakterze krajowym nie objęte ochroną prawną, – obszary objęte ochroną ze względu na ważne budynki znajdujące się na ich terenie
średnia	<ul style="list-style-type: none"> – obiekty wpisane do rejestru zabytków (ew. wojewódzkich i gminnych ewidencji zabytków), lecz o mniejszej wadze, o regionalnym znaczeniu, – obszary zawierające budynki, które przyczyniają się do ich zabytkowego charakteru, niebędące same w sobie obiektami o wysokiej wartości historycznej
niska	<ul style="list-style-type: none"> – obiekty objęte jakąkolwiek ochroną prawną, znaczące dla lokalnych społeczności, – obiekty o niskiej wartości historycznej
nieistotna	<ul style="list-style-type: none"> – brak jakiegokolwiek znaczenia historycznego, naukowego czy architektonicznego

* Właściwie to Lista Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO. Szerzej: <http://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/swiatowe-dziedzictwo/lista-swiatowego-dziedzictwa>.

Źródło: Na podstawie Design Manual for Roads and Bridges (DMRB). Department for Transport, London 2009, www.dft.gov.uk/ha/standards/dmr/.

Nie istnieją w świecie nauki i praktyki gospodarczej ustalone ani ujednoczone standardy oraz normy związane z inwentaryzacją, rodzajem niezbędnych dokumentów czy poziomem szczegółowości ankiet i badań, które miałyby na celu rozpoznanie potencjału i wartości dziedzictwa. Dokładność i zakres procedur badawczych i analitycznych są uzależnione od właściwości samej nieruchomości i potrzeb związanych z inwestycją³⁴.

4.4. Prognoza oddziaływań

Kluczowa część procedury oceny wpływu to prognoza oddziaływań, które są konsekwencjami planowanych działań. W tym etapie HIA określa się, jak planowane działania będą wpływać na wartości historyczne obiektu. Pierwszym krokiem tej fazy jest zidentyfikowanie wszystkich działań na zabytku, które mogą mieć wpływ na jego wartości historyczne. Dokonuje się tego na podstawie planów architektonicznych i robót budowlanych. W zależności od zaawansowania procedury inwestycyjnej dane te mogą być bardzo szczegółowe lub jedynie ogólnikowe, jak np. w przypadku oceny wpływu kierunku zagospodarowania nieruchomości na dziedzictwo przemysłowe.

Skalę i nasilenie planowanych działań można oceniać biorąc pod uwagę ich bezpośrednie i pośrednie skutki oraz czy są one stałe, tymczasowe, odwracalne

³⁴ Guidance on Heritage Impact Assessments..., op. cit., s. 4.

lub też nie. Należy rozważać nakładanie i przenikanie się różnych skutków oraz możliwość ich kumulacji. Siłę, intensywność działań można uszeregować w następujący sposób:

- bardzo duża / duża zmiana,
- umiarkowana zmiana,
- nieznaczna (drobna) zmiana,
- nieistotna (małoznacząca) zmiana,
- brak zmiany³⁵.

Wiedząc, że wpływ działań na inwestycję może mieć charakter pozytywny (korzystna zmiana), neutralny i negatywny (niekorzystna, szkodliwa zmiana) można stworzyć dziewięciostopniową skalę obrazującą siłę i charakter oddziaływania, zmiany. Proponowana skala wskazująca siłę i kierunek oddziaływania jest zobrazowana w tabeli 4.

Tabela 4

Gradacja zmian związanych z działaniami na zabytkach

Bardzo korzystna
Umiarkowanie korzystna
Nieznacznie korzystna
Nieistotnie korzystna
Obojętna
Nieistotnie szkodliwa
Nieznacznie szkodliwa
Umiarkowanie szkodliwa
Bardzo szkodliwa

Źródło: Na podstawie Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties. ICOMOS, UNESCO World Heritage 2010, s. 9.

Sama gradacja intensywności i efektów działań na zabytku nie jest wystarczająca, by móc poprawnie opisać proponowaną zmianę. Istotność podejmowanych na zabytkach czynności jest uzależniona od wartości historycznej danego obiektu. Dlatego rozważania związane z efektami działań muszą być powiązane z wartością historyczną danego zabytku (rozumianego całościowo jako pojedyncza nieruchomość lub jedynie jako jej wybrany element, np. komin czy wieża wyciągowa). Dopiero takie ujęcie umożliwia właściwe opisanie i interpretowanie siły, kierunku i przede wszystkim znaczenia (istotności) oddziaływania (konsekwencji zmian) na dziedzictwo przemysłowe na skutek planowanych działań.

³⁵ Ibid., s. 9.

Tabela 5

Znaczenia oddziaływania jako wypadkowa skali zmiany i wartości historycznej obiektu

Wartość historyczna obiektu	Skala i siła zmiany (działań)				
	brak zmiany	nieistotna zmiana	nieznaczna zmiana	umiarkowana zmiana	bardzo duża zmiana
	znaczenie oddziaływania				
bardzo wysoka	obojętne	nieznaczne	średnie/ wysokie	wysokie/ bardzo wysokie	bardzo wysokie
wysoka	obojętne	nieznaczne	nieznaczne/ średnie	średnie/ wysokie	wysokie/ bardzo wysokie
średnia	obojętne	obojętne/ nieznaczne	nieznaczne	średnie	średnie/ wysokie
niska	obojętne	obojętne/ nieznaczne	obojętne/ nieznaczne	nieznaczne	nieznaczne/ średnie
nieistotna	obojętne	obojętne	obojętne/ nieznaczne	obojętne/ nieznaczne	nieznaczne

Źródło: Ibid.

Przedstawiona tabela obrazuje, jak istotny jest wpływ zmian dla zabytku w zależności od jego wartości i intensywności działań. Im bardziej intensywne działania i im bardziej wartościowy obiekt, tym konsekwencje tych czynności mają większe znaczenie i wymagają bardziej wnikliwych analiz. Przedstawione ujęcie jest tym bardziej przydatne, im bardziej skomplikowany i złożony jest obiekt poddany badaniom, i im więcej jego elementów jest poddanych badaniu wpływu. Przedstawiona macierz ułatwia również podejmowanie decyzji w przypadku strategicznego zarządzania nieruchomościami zabytkowymi.

Zaprezentowane tabele są pomocne do stopniowania wpływu działań i nie stanowią istoty oceny oddziaływania. Chcąc należycie ocenić wpływ działania na dziedzictwo przemysłowe, każde działanie w ramach przedsięwzięcia inwestycyjnego mające wpływ na zabytek powinno być rozpoznane, poddane analizie i sklasyfikowane. W celu przedstawienia oddziaływania na dziedzictwo wraz z jego oceną można posłużyć się poniższą tabelą³⁶.

Tabela 6

Arkusz oceny wpływu działań na dziedzictwo przemysłowe

Numer obiektu	1	2	3	4	5	6
Opis obiektu (elementu, terenu)						
Zdjęcie						
Wartość historyczna obiektu						

³⁶ Z przyczyn edytorskich (możliwości wydruku) oraz czytelności tabeli zamieniono miejscami wiersze z kolumnami. Zaprezentowane pozycje w pierwszej kolumnie stanowią standardowo nagłówki tabeli, a w wierszach znajdują się kolejne działania na obiekcie, które są analizowane pod kątem ich wpływu na dziedzictwo przemysłowe.

cd. tabeli 6

Opis i cel działania na obiekcie						
Opis zmiany, konsekwencji działania (oddziaływania)						
Środki łagodzące zmiany						
Charakter i siła zmiany						
Istotność efektów podjętych działań						

Poszczególne pozycje tabel są uzupełniane na podstawie:

1. Opis obiektu, zdjęcie i wartość historyczna – danych pozyskanych w trakcie badań wstępnego i podstawowego.
2. Opis i cel działania na obiekcie – planów budowlanych i architektonicznych.
3. Opis zmiany, konsekwencji działania – wieloaspektowych analiz, obejmujących m.in. wizję lokalną, badania wśród ludności oraz analizy o charakterze ekonomicznym, przestrzennym, architektonicznym.
4. Środki łagodzące zmiany – badań umożliwiających usunięcie, ograniczenie lub rekompensatę negatywnych skutków działań.
5. Charakter i siła zmiany oraz Istotność efektów podjętych działań – danych zaprezentowanych w tabelach 4 i 5.

Uzupełniona tabela 6 umożliwia przegląd wszystkich działań na obiekcie. Dodatkowo zastosowanie szerokiej palety kolorów w polach Charakter i siła zmiany oraz Istotność efektów podjętych działań w przypadku obiektów o dużej liczbie działań lub zarządzaniu zasobem zabytków zwiększa czytelność tabeli ułatwiając tym samym podejmowanie dalszych decyzji.

W przypadku, gdy HIA jest wykonywane w początkowej fazie inwestycji i zakłada się jego stosunkowo ogólny charakter, do prognozowania oddziaływań można wykorzystać skróconą wersję arkusza oceny, opierając się na poniższej liście:

- opis proponowanego działania,
- charakterystyka obiektu poddanego zmianie i jego wartość historyczna,
- opis zmiany na obiekcie,
- środki łagodzące zmiany.

Wśród korzyści wynikających z planowanych działań, obrazujących pozytywne aspekty oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe, można wyróżnić:

- ogólne, odnoszące się do otoczenia nieruchomości, np. wzrost atrakcyjności turystycznej okolicy, nowe miejsca pracy, wzrost tożsamości regionalnej, spełnienie oczekiwań mieszkańców, zwiększenie zasobu mieszkaniowego,
- szczegółowe, dotyczące nieruchomości i jej poszczególnych elementów, np. poprawa estetyki i funkcjonalności obiektu, zwiększenie bezpieczeństwa, zwiększona ochrona przeciwpożarowa, zwiększenie powierzchni użytkowej.

Do negatywnych efektów działań można zaliczyć:

- straty o charakterze ogólnym, jak np. utrata cennego elementu krajobrazu, zmniejszenie wartości historycznej okolicy, wyburzenie ważnego obiektu dla społeczności lokalnej, narodowej,

- straty o charakterze szczegółowym, np. zniszczenie autentycznej stolarki okiennej, likwidacja zabytkowych pieców hutniczych, wyburzenie wieży wyciągowej, utrata zabytkowego charakteru budynku, pomieszczenia.

Prognozowanie oddziaływań jest najtrudniejszym etapem HIA. Wymaga od osób przeprowadzających to badanie dużej wiedzy i doświadczenia.

4.5. Określenie środków łagodzących

Działania powodujące niekorzystne konsekwencje na zabytkowych tkankach powinny zostać zaniechane, zwłaszcza gdy obiekt odznacza się wysoką wartością historyczną. W szczególnych jednak przypadkach zmiany te mogą być akceptowane, jeżeli:

- zmiany są absolutnie konieczne, by wypełnić założenia polityki zrównoważonego rozwoju, zrealizować nadrzędny cel publiczny lub zaspokoić ważne społeczne potrzeby,
- nie istnieją alternatywne sposoby realizacji zadania wykluczające negatywne oddziaływania,
- negatywne oddziaływania zostały złagodzone w możliwie maksymalnym stopniu,
- wykazano, że przewidywane korzyści publiczne zdecydowanie przewyższają szkody wyrządzone konkretnemu elementowi dziedzictwa przemysłowego³⁷.

W sytuacji, gdy efektem planowanych działań są negatywne oddziaływania i nie jest możliwe ich uniknięcie, należy sformułować środki (sposoby) łagodzące szkodliwe zmiany. Ten etap koncentruje się na poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie: Czy można uniknąć, zmniejszyć, zrekompensować lub wynagrodzić negatywne skutki inwestycji?

Ograniczanie negatywnych skutków inwestycji jest niezbędnym etapem każdej procedury HIA i jest dostosowywane do specyficznych cech konkretnego obiektu i przedsięwzięcia. Do najczęstszych działań w ramach łagodzenia negatywnych efektów zmian można zaliczyć:

- alternatywny kierunek zagospodarowania obiektu,
- zmianę projektu architektonicznego i zakresu prac budowlanych,
- zmianę planu zagospodarowania przestrzennego,
- przeniesienie ruchomości w inną lokalizację,
- wdrożenie działań o charakterze edukacyjnym dla społeczności lokalnych³⁸.

W sytuacji, gdy negatywne skutki są nie do uniknięcia, niezbędne jest zebranie możliwie szczegółowej dokumentacji dotyczącej zabytku, jej zabezpieczenie i rozpowszechnienie, by pamięć o dziedzictwie przemysłowym, reprezentowanym przez konkretny obiekt, została zachowana.

³⁷ Conservation Principles Policies and Guidance for the Sustainable Management of the Historic Environment. English Heritage, London 2008, s. 10, www.english-heritage.org.uk.

³⁸ Por: J. Leonard: Op. cit., s. 3.

4.6. Raport wstępny. Konsultacje i recenzje

Celem raportu wstępnego jest przedstawienie analizy HIA do konsultacji specjalistom, organom administracji publicznej i lokalnym społecznościom. Eksperti dokonują recenzji, analizują raport pod kątem poprawności formalnej i zastosowanych metod badawczych. Organy publiczne mogą sugerować korekty oraz wydawać wstępne opinie i zezwolenia. Służby konserwatorskie po zapoznaniu się z oceną oddziaływania już na tym etapie mogą ustosunkować się do planowanej inwestycji – mogą ją zaakceptować, wymusić zmiany lub całkowicie zakazać wdrażania inwestycji.

Istotnym elementem HIA są konsultacje społeczne, które umożliwiają rozpoznanie postaw, wyznawanych wartości, oczekiwań, obaw i zagrożeń reprezentowanych przez mieszkańców³⁹ zamieszkujących w bliższej i dalszej okolicy przeprowadzanej inwestycji, przez co będących bezpośrednimi beneficjentami przedsięwzięcia. Wyniki HIA powinny być przekazywane środowiskom lokalnym i mediom w celu zapoznania się z nimi i ustosunkowania do planowanej inwestycji. Interesy lokalnych społeczności powinny być uwzględniane przy każdej inwestycji ingerującej w dziedzictwo kultury, nie tylko przemysłowe.

4.7. Korekta działań

Uzyskane w wyniku konsultacji i recenzji uwagi są rozpatrywane i w miarę możliwości implementowane w projekt inwestycyjny. Uwzględnianie oczekiwań i potrzeb organów administracji publicznych, a przede wszystkim społeczności lokalnych, niewątpliwie przyczynia się do zmniejszenia ryzyka inwestycji.

4.8. Raport końcowy

Raport końcowy z oceny oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe dostarcza klarowne, czytelne oraz możliwe do wdrożenia wnioski i zalecenia. Poziomą szczegółowość raportu zależy od samego badanego obiektu i planowanych zmian⁴⁰.

Raport obejmuje przede wszystkim syntetyczny opis konsekwencji planowanej inwestycji wraz z przedstawieniem środków łagodzących ewentualne negatywne oddziaływania. Opinie i uwagi służb konserwatorskich, władz i społeczności lokalnych są niezbędne, by raport miał charakter wyczerpujący i był traktowany jako przydatne narzędzie wspomagające podejmowanie decyzji inwestycyjnej. Zawartość raportu końcowego HIA przedstawia tabela 7.

³⁹ A. Sas-Bojarska: Nowe wyzwania dla architektury krajobrazu – oceny środowiskowe. „Czasopismo Techniczne” 2007, z. 10, s. 84.

⁴⁰ Guidance on Heritage Impact Assessments..., op. cit, s. 17.

Tabela 7

Zawartość raportu końcowego oceny oddziaływania na dziedzictwo przemysłowe

Lp.	Elementy raportu końcowego HIA
1	Informacje wstępne o inwestycji
2	Metodologia badania
3	Opis nieruchomości i jej otoczenia, w tym historia obiektu
4	Opis planowanych zmian
5	Ogólna charakterystyka i ocena oddziaływania inwestycji na dziedzictwo
6	Opis środków łagodzących zmiany
7	Podsumowanie i wnioski
8	Rysunki i zdjęcia
9	Załączniki, np. plany architektoniczne, lista współpracujących podmiotów, raporty z wizji lokalnych, tabele zawierająca szczegółowe oceny oddziaływania dla poszczególnych prac (por. tabela 6)

Źródło: Ibid., s. 17.

4.9. Upowszechnienie wyników

Zważywszy, że podmiotem badania HIA są obiekty stanowiące lub mogące stanowić dziedzictwo przemysłowe, a głównymi beneficjentami inwestycji na takich obiektach jest szeroko rozumiane społeczeństwo, wyniki procedury oceny oddziaływania powinny zostać przedstawiane opinii publicznej. Poprawnie przeprowadzona procedura HIA umożliwi nie tylko skuteczniejszą ochroną zabytkowej tkanki, ale poprzez konsultacje społeczne i uwzględnianie potrzeb społeczności lokalnych, oddziałuje na wzrost świadomości i tożsamości regionalnej.

Podsumowanie

„Międzynarodowa społeczność uznaje, że obiekty światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego są zagrożone przez globalizację, niską świadomość wartości dziedzictwa kulturowego, bierne zarządzanie, brak wsparcia finansowego, co prowadzi do zaniku tych obiektów, pomników i tradycji. Tymczasem, tradycje i dziedzictwo pomagają w określeniu kulturowej tożsamości jednostek i grup oraz niosą w sobie korzyści dla społeczeństwa. Identyfikowanie, ochrona, zachowanie i promowanie dziedzictwa kulturowego, jak również tradycyjnych praktyk i wiedzy to obecnie jedne z największych dążeń rodzaju ludzkiego”⁴¹.

Niezbędne jest narzędzie, które umożliwi inwestorom uzyskanie informacji, w szybki i możliwie tani sposób, związanych z występowaniem wartości historycznych na danym terenie i ewentualnym wpływie ich działań na dziedzictwo

⁴¹ Podręcznik do konwencji karpackiej..., op. cit., s. 105.

przemysłowe⁴². Procedura HIA umożliwi nie tylko zmniejszenie ryzyka inwestycyjnego, ale przyczynia się do realizacji konstytucyjnego zapisu mówiącego o „przekazywaniu przyszłym pokoleniom wszystkiego, co cenne z ponadtysiącletniego dorobku”⁴³.

INDUSTRIAL HERITAGE IMPACT ASSESSMENT – PROCEDURE OUTLINE

Summary

The paper is focused on brief presentation of Heritage Impact Assessment concept in the field of Polish industrial heritage. Main advantage of paper is presentation of procedure, that's not very common in Poland, but is broad used in, for example, United Kingdom and Australia. HIA enables not only to preserve heritage for next generation, but also is very useful support tool for investors. It's quite inexpensive and easy to implement this instrument into investment process and it significantly reduces level of risk investment.

⁴² I. Rizzo: Op. cit, s. 109-118.

⁴³ Preambuła Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.